

**Науково-дослідна установа
“Український науково-дослідний інститут
екологічних проблем”**

**XXI Міжнародна науково-практична конференція
“Екологічна безпека: проблеми і шляхи вирішення”
Український науково-дослідний інститут екологічних
проблем (УКРНДІЕП), 25-26 вересня, Харків, 2025**

**ЕКОЛОГІЧНІ І СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ
ВИБУХУ НАФТОБАЗИ ПІД ЧАС БОМБАРДУВАННЯ
М. ХАРКОВА, ВИЗНАЧЕНІ ЗА ПІДТРИМКИ ДИТЯЧОГО
ФОНДУ ООН (ЮНІСЕФ), ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО
ЇХ ПОДОЛАННЯ**

Доповідач: ЦАПКО Наталія Сергіївна, канд. тех. наук, доцент, УкрНДІЕП
Гриценко А.В. – д.геогр.н., професор
Маркіна Н.К. – зав. лабораторії
Калініченко О.О. – зав. лабораторії
Мельніков А.Ю. – канд. тех. н., ст. н. спів.

Харків - 2025

АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ

В лютому 2024 року ворожими БПЛА (Російською Федерацією) була атакована нафтобаза в Немишлянському районі м. Харкова. В результаті вибуху з наземних резервуарів відбувся витік майже 3000 тон дизельного палива, бензину та їх загоряння, що спричинило критичне забруднення водного середовища і ґрунтів в межах житлової забудови.

Висвітлення та вирішення проблем постраждалої громади в Немишлянському районі Харкова є актуальним, оскільки значна частина жителів на даний момент проживають на забруднених територіях, а частина планують повернення після війни лише при відновленні екологічного стану довкілля до прийнятних для проживання умов. Хворіють діти.

Ключові виклики

- 1 Масштабне техногенне навантаження на довкілля
- 2 Загроза для питного та культурно-господарського водопостачання жителів
- 3 Забруднення та деградація ґрунтів сільськогосподарського призначення на земельних ділянках приватного сектору
- 4 Необхідність оцінки довгострокових екологічних ризиків та прийняття заходів з відновлення екологічного стану довкілля

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Оцінка негативного впливу на стан навколишнього природного середовища в цілому, а особливо – **на якість найбільш уразливих в цих умовах, водних ресурсів та ґрунтів** і висвітлення можливих наслідків ракетних обстрілів, вибуху і пожежі для комплексного вивчення зміни умов проживання жителів постраждалого району.

Ключові завдання:

- Визначення інтенсивності забруднення нафтопродуктами ґрунтів, підземних і поверхневих вод та донних відкладів р. Немишля
- Виявлення найбільш небезпечних територій екологічного стану за результатами моніторингових досліджень.
- Оцінка впливу на підземні води, поверхневі води та донні відклади р. Немишля, а також на ґрунти присадибних земельних ділянок приватного сектору.
- Проведення анкетного опитування респондентів та визначення найбільш небезпечних екологічних та соціально-економічних умов їх проживання.
- Визначення рівня соціально-економічних умов життя та особливостей демографічної ситуації за результатами анкетування.
- Розробка рекомендацій щодо відновлення екологічно прийняттого стану довкілля.

ЕКОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ ВИБУХУ НАФТОБАЗИ

- Внаслідок вибуху та пожежі на нафтобазі відбулося **потрапляння паливно-снігової суміші до р. Немишля**, що також, в свою чергу, призвело до **забруднення річок Харків, Лопань та Уди**.
- **Забруднено ґрунти** в зоні щільної житлової забудови.
- Застосовані оперативні природоохоронні заходи **перевели критичне забруднення в хронічне**.
- За підтримки ЮНІСЕФ Українським науково-дослідним інститутом екологічних проблем **проведено моніторинг водного середовища, ґрунтів та донних відкладів р. Немишля** впродовж гідрологічного року (06.2024 – 06.2025).
- **виконано оцінку стану забруднених компонентів довкілля** у різні сезони гідрологічного року.
- **результати польових досліджень дозволили виявити екологічні та соціально-економічні наслідки катастрофи**.

ЕКОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ ВИБУХУ

Моніторингові дослідження проводились **для визначення інтенсивності забруднення** поверхневих та підземних вод, ґрунтів та донних відкладів нафтопродуктами і важкими металами. Забрудненість оцінювалася за даними щодо солевмісту, вмісту нафтопродуктів, важких металів (марганцю, бору, барію, нікелю, свинцю, кадмію та цинку). Крім того, проводилося дослідження ґрунтів щодо радіаційного забруднення.

Підземні води

- Виявлено забруднення нафтопродуктами у колодязях, свердловинах та водозабірних колонках.
- Зафіксовано концентрації, які перевищували ГДК у 1,5–16,8 разів (2024 р.) та до 8,3 ГДК (2025 р.).
- Існує ризик потрапляння забруднень у питну воду на приватних ділянках.
- Потрібен постійний моніторинг.

ЕКОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ ВИБУХУ

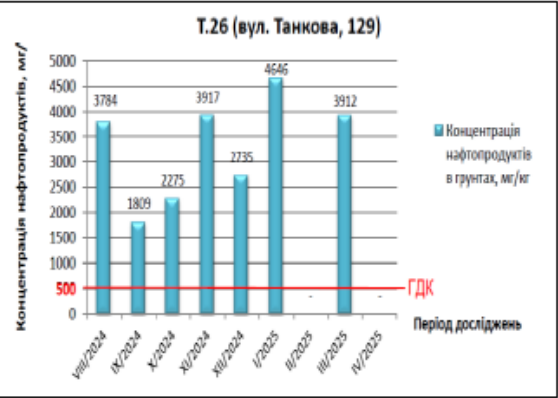
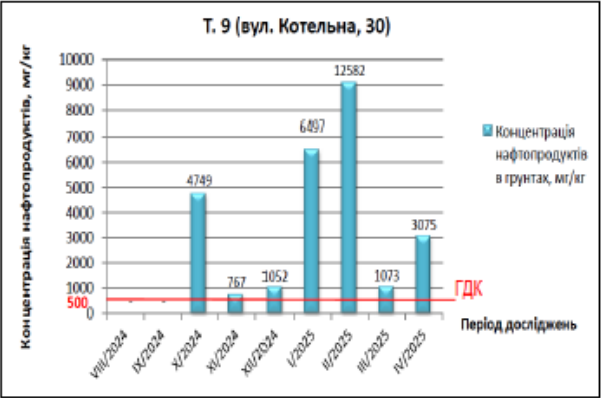
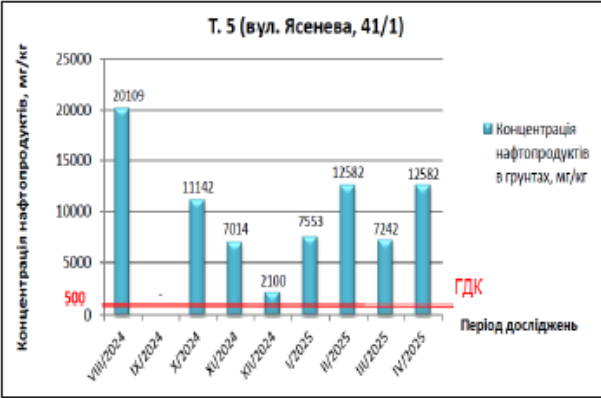
Поверхневі води та донні відкладення р.Немишля

- Вода р. Немишля — прісна, мінералізація в нормі.
- *Нафтопродукти*: 0,05–0,67 мг/дм³ (до 2,23 ГДК), особливо у холодний період (рис. 1).
- Донні відкладення: зафіксовано сильне забруднення нафтопродуктами (до 7,1 ГДК) і важкими металами (Zn, Ni, B, Ba).
- Донні відкладення — джерело вторинного забруднення річки.

Ґрунти

- Забруднення нафтопродуктами: до 40,2 ГДК у верхніх шарах.
- Важкі метали: перевищення ГДК по Zn, Ni, Pb, Mn (добре засвоюються рослинами).
- Виявлена поступова міграція нафтопродуктів у глибші шари та до ґрунтових вод.
- Радіаційного забруднення не зафіксовано.
- Ґрунти становлять небезпеку для вирощування овочів → ризик захворювань населення.

Вміст нафтопродуктів в ґрунтах

Вміст нафтопродуктів в донних відкладах р. Немишля

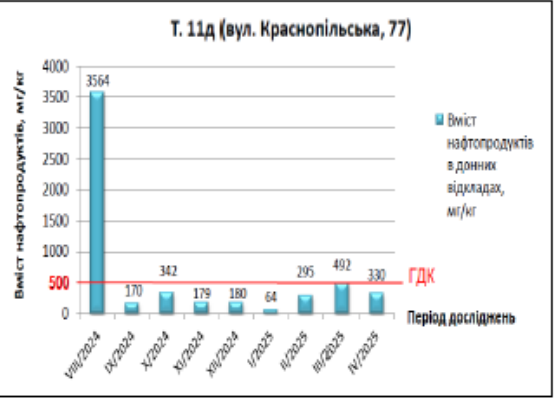
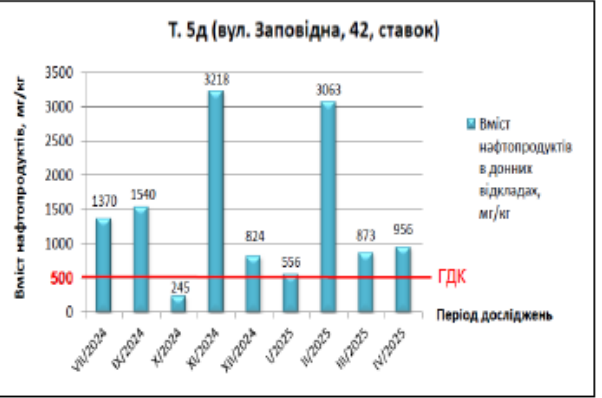
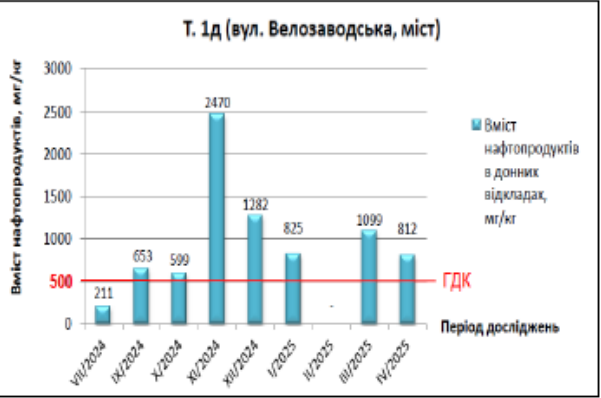

Рисунок 1 - Динаміка зміни концентрації нафтопродуктів в ґрунтах за період досліджень вересень 2024 р. – квітень 2025 р

СОЦІАЛЬНО - ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ВИБУХУ

Висновки про соціально-економічні наслідки вибуху нафтобази ґрунтуються на основі **анкетного опитування респондентів** - представників місцевого населення Немишлянського району Харкова за кількісним (чисельність, вікова група) та якісним (категорії населення – стать, вид та сфера діяльності) показниками.

- До вибуху проживало **202 особи** (21 дитина).
- Постраждали 60 осіб, з них **7 загинлих** (3 дітей).
- Частина жителів **втратили будинки** та були змушені переселитися.
- Територія стала небезпечною для проживання.

Зайнятість та доходи населення

- Зайнятість — 25%, безробіття — 75%.
- Основне джерело доходу — **пенсії** (50%).
- **Середні доходи:** 1000–5000 грн/міс. на родину, на особу — 200–3500 грн.
- 87,5% — виживання на мінімальному рівні, дефіцит коштів на комунальні послуги й харчування.
- Неможливість вирощування овочів на забруднених ділянках → **втрата джерела самозабезпечення.**

Психологічні наслідки

- Постійні обстріли → хронічний стрес, недосипання.
- **Негативна динаміка здоров'я дітей** за 3 роки війни.
- 60% дітей: пригнічення через вибухи, обстріли та сирени.
- **Потреба у психологічній допомозі.**

Такий стан захворюваності дітей вказує на наявність певних проблем, які потребують вирішення в прифронтових умовах Харкова.

ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

- Надання грошової допомоги сім'ям з дітьми.
- Додаткові заходи очищення ґрунтів від нафтопродуктів.
- Розробка методик очищення на різних глибинах.
- Медичне та психологічне обстеження дітей.
- Інформування населення щодо стану ґрунтів та питної води.
- Продовження моніторингу підземних вод та ґрунтів.

Приведені в переліку проблеми, що потребують вирішення, **демонструють об'єктивні потреби жителів в відновленні оптимально необхідного екологічного стану і економічного благополуччя**, які, в цілому, оцінюються, **як незадовільні на період проведення досліджень.**

На основі результатів моніторингу надані рекомендації і щодо реабілітації та очищення ґрунтового покриву на присадибних ділянках і очищення питної води від нафтопродуктів, а також щодо подальшого проведення моніторингових досліджень підземних вод та ґрунтів.

ВИСНОВКИ

Підтримка Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) забезпечила виконання наукових досліджень та об'єктивної оцінки екологічного стану довкілля на такому рівні, який дозволив обґрунтувати заходи, пов'язані із зниженням техногенного навантаження на ґрунти і водне середовище.

Цим зроблено значний першочерговий вклад в відновлення території та повернена надія постраждалих жителів на поміч (при обов'язковому залученні органів влади), в вирішенні екологічної і соціальної проблем від чого в подальшому залежить фізичне і психологічне здоров'я дітей.

Рішення щодо поточного та повоєнного відновлення екологічного стану довкілля повинно ґрунтуватися на колегіальному баченні науковців, органів влади (адміністрації Харкова), органів місцевого самоврядування та бажано з залученням міжнародних організацій.

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

